

Wyrok z dnia 16 maja 2006 r.

I UK 284/05

Ubezpieczona, która nawiązała stosunek pracy po osiągnięciu 55 lat może przejść na emeryturę na podstawie art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) w brzmieniu sprzed jego zmiany dokonanej ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264).

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza (sprawozdawca), Sędziowie: SN Roman Kuczyński, SA Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 16 maja 2006 r. sprawy z odwołania Anny D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Z. o emeryturę, na skutek kasacji odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14 grudnia 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży wyrokiem z dnia 5 sierpnia 2004 r. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w Z. z dnia 29 czerwca 2004 r. i przyznał Annie D. prawo do emerytury od 1 maja 2004 r. Zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił ubezpieczonej prawa do emerytury na podstawie art. 46 w związku z art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wobec niezaliczenia do wymaganego okresu ubezpieczeniowego okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od 31 marca 1965 r. do 24 czerwca 1966 r.

Okres ubezpieczenia wnioskodawczynie urodzonej 31 marca 1949 r., wynoszący 29 lat, 1 miesiąc i 2 dni był bezsporny. Sąd Okręgowy ustalił także, iż Anna D. w latach 1963-1966 uczyła się w Zasadniczej Szkole Zawodowej w B. a mieszkała we wsi S.G. gmina C. wraz z rodzicami, którzy prowadzili gospodarstwo rolne o powierzchni 7 ha. Rodzice mieli konia, pięć krów, świnie, owce i drób. Nikt poza nią nie mieszkał wówczas z rodzicami. Matka jej przeszła zawał. Od listopada 1964 r. do 24 czerwca 1966 r. wnioskodawczynie dojeżdżała do szkoły w B. Dojazd do szkoły pociągiem zajmował jej godzinę, a z domu do stacji PKP odległej o 1 km chodziła pieszo lub dojeżdżała rowerem. Przez 3 dni wnioskodawczynie dojeżdżała do szkoły na godzinę 8⁰⁰ i wracała o godz. 15⁰⁰, przez kolejne dni dojeżdżała do szkoły na godz. 14⁰⁰ lub 15⁰⁰ i wracała około 19⁰⁰ lub później. Gdy uczyła się rano, po powrocie ze szkoły pracowała w gospodarstwie rolnym do godz. 21⁰⁰. Gdy uczyła się po południu, pracowała w gospodarstwie rolnym od godz. 5³⁰ do czasu wyjścia na pociąg. Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawczynie pracowała przy obrządce zwierząt, sianokosach, żniwach, wykopkach ziemniaków, pieleniu warzyw, młóceniu zboża i wykonywała prace gospodarskie. W świetle powyższego Sąd uznał, że w tym czasie stale pracowała w gospodarstwie rolnym rodziców przynajmniej 4-5 godzin dziennie. Nie przeszkodziło jej to w nauce, gdyż uczyła się na dwie zmiany. Praca wnioskodawczynie w gospodarstwie rolnym rodziców była niezbędną dla utrzymania całej rodziny. Zdaniem Sądu Okręgowego po doliczeniu spornego okresu ubezpieczona wnioskodawczynie spełnia warunki przyznania jej emerytury.

Na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 14 grudnia 2004 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny podniósł, że wnioskodawczynie ukończyła 55 lat 31 marca 2004 r. i w tym dniu nie pozostawała w zatrudnieniu bowiem od 1995 r. otrzymuje ona rentę z tytułu niezdolności do pracy, zaś przed przyznaniem świadczenia prowadziła działalność gospodarczą (sklep spożywczo-przemysłowy). Pracę w „Hurt Detal Artykuły Spożywczo Rolne - Anna S. w W.M.” wnioskodawczynie podjęła 1 kwietnia 2004 r. w ramach umowy o pracę na czas określony, która to umowa została rozwiązana z dniem 30 kwietnia 2004 r. Zdaniem Sądu drugiej instancji skoro ubezpieczona w dacie spełnienia warunku do uzyskania wcześniejszej emerytury (osiągnięcia wieku 55 lat) nie była pracownikiem, sporny fakt pracy w gospodarstwie rolnym nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, bowiem nawet po doliczeniu tego okresu

emerytura przewidziana w art. 29 ustawy z 17 grudnia 1998 r. nie przysługiwałaby ubezpieczonej. Sąd Apelacyjny powołał się także na wyrok Sadu Najwyższego z dnia 12 lutego 2004 r., II UK 239/03 (OSNP 2004 nr 20, poz. 356).

Wnioskodawczyni wniosła kasację od tego wyroku. Skarżonemu orzeczeniu zarzucała naruszenie „art. 29, 4 pkt 13, 2 pkt 1” ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez błędną jego wykładnię polegającą na nietrafnym przyjęciu, iż przepis art. 29 ustawy ma zastosowanie jedynie wobec ubezpieczonych będących pracownikami w dacie, z jaką mogą przejść na emeryturę, podczas gdy prawidłowa wykładnia wymienionych przepisów wskazuje, iż zawarte w art. 29 ustawy określenie - ubezpieczeni będący pracownikami - oznacza, że emerytura na warunkach przewidzianych w tym przepisie przysługuje wyłącznie grupie ubezpieczonych, dla których tytułem objęcia ubezpieczeniem jest stosunek pracowniczy, nie oznacza natomiast warunku pozostawania w zatrudnieniu bezpośrednio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę. Podnosiła także zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a także art. 382 i 386 § 1 k.p.c., przez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i pominięcie faktu, iż odwołująca się przez okres 12 lat i 6 miesięcy podlegała ubezpieczeniu społecznemu, o jakim mowa w art. 4 ust. 13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., oraz uznanie, iż sporny fakt pracy w gospodarstwie rolnym nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, podczas gdy wszechstronna ocena zgromadzonych dowodów i prawidłowa wykładnia art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wskazują, iż spełniła ona wszystkie ustawowe warunki do uzyskania emerytury na zasadach określonych w tym artykule.

Kasacja zawiera wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi, przy uwzględnieniu kosztów postępowania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji oraz zasądzenie kosztów.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Nie można odmówić słuszności podniesionemu w kasacji zarzutowi naruszenia art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.). Zaskarżona odwołaniem ubezpieczonej Anny D. decyzja została wydana przed wej-

ściem w życie nowelizacji tego przepisu dokonanej ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 121, poz. 1264). Ustawa nowelizująca weszła w życie 1 lipca 2004 r. a decyzja została wydana 29 czerwca 2004 r. Przepis art. 29 w dotychczasowym brzmieniu ma zastosowanie do ubezpieczonej poprzez art. 46 ustawy z 17 grudnia 1998 r., jako że urodziła się ona po 31 grudnia 1948 r.

Wśród koniecznych warunków przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego ogólnego (na tzw. wcześniejszą emeryturę) w przepisie art. 29 wymieniony był wiek - 55 lat dla kobiet i 60 w odniesieniu do mężczyzn - oraz legitymowanie się odpowiednimi okresami składkowymi i nieskładkowymi.

W judykaturze aprobowany był pogląd, w myśl którego z wyjątkowego prawa ustanowionego w omawianym przepisie mogli skorzystać jedynie ubezpieczeni, którzy byli pracownikami bezpośrednio przed zgłoszeniem wniosku o tę emeryturę (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2001 r., II UKN 646/00, OSNP 2003 nr 18, poz. 445). Pogląd ten wyprowadzany był ze sformułowania: „ubezpieczeni... będący pracownikami”. W ocenie składu Sądu Najwyższego rozpoznającego tę sprawę stanowisko to nie budzi wątpliwości i winno być zaaprobowane. Ubezpieczona Anna D. była pracownicą bezpośrednio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę. Nie była pracownicą w dniu ukończenia 55 lat. W art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie można jednakże doszukać się wymagania konieczności jednoczesnego spełnienia wszystkich określonych w nim wymagań. Wiek 55 lat jest określony jako minimalny. Nie ma przeszkód do przejścia na emeryturę na podstawie tego przepisu w wieku późniejszym, ani w sytuacji, gdy stosunek pracy został nawiązany po osiągnięciu tego wieku. Istotne było jedynie, by trwał on (został rozwiązany) bezpośrednio przed złożeniem wniosku. Odmienny pogląd zdaje się wynikać z tezy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2004 r., II UK 239/03 (OSNP 2004 nr 20, poz. 356), zgodnie z którą przepis art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określający warunki uzyskania prawa do emerytury korzystniejsze od ogólnych dotyczy wyłącznie ubezpieczonych będących pracownikami w dacie, z jaką mogą przejść na emeryturę a więc po spełnieniu ostatniego z wymaganych warunków. Na wyrok ten powołał się Sąd Apelacyjny. Trzeba jednak zwrócić uwagę na to, że przytoczona teza została sformułowana na tle stanu faktycznego całkowicie odmiennego od rozważanego w niniejszej sprawie. W sprawie II UK 239/03 ubiegająca się o emeryturę

nie była pracownicą przed złożeniem wniosku; jej ostatnim ubezpieczeniem nie było ubezpieczenie pracownicze lecz rolnicze. Nie można zatem rozumieć przedstawionej tezy w oderwaniu od tego stanu faktycznego.

Wspomnianą ustawą nowelizującą zostały wprowadzone dodatkowe wymagania konieczne do uzyskania tzw. emerytury wcześniejszej dotyczące właśnie kwestii pozostawania w stosunku pracy przed zgłoszeniem wniosku oraz przez odpowiednio długi czas w ciągu ostatnich 24 miesięcy (z wyjątkiem odnoszącym się do osób uprawnionych do renty z tytułu niezdolności do pracy).

Sąd Najwyższy uznał zatem, że Sąd drugiej instancji bezpodstawnie przyjął nadmiernie restrykcyjne rozumienie art. 29 ustawy z 17 grudnia 1998 r. w brzmieniu mającym zastosowanie w sprawie, uchylił się natomiast od rozpoznania zarzutów apelacji. Powodowało to konieczność uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 393¹³ § 1 k. p. c.). Do rozpoznania kasacji miały zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego sprzed nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98), a to z uwagi na to, że zaskarżony wyrok zapadł przed jej wejściem w życie.

=====